

TMMOB
ACIL DURUM UZAKTAN ÖĞRETİM RAPORU

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Selanik Cad. No:19/1 Yenişehir 06650 ANKARA
Tel: (312) 418 12 75 · Faks: (312) 417 48 24
www.tmmob.org.tr · tmmob@tmmob.org.tr
facebook.com/tmmob1954
twitter.com/TMMOB1954

ISBN

978-605-01-1491-1

BASKI

Karmatsan Basım Yayın Matbaacılık Promosyon ve Reklam Ürünleri Ltd. Şti.
Zübeyde Hanım Mahallesi Kazım Karabekir Caddesi Kültür Çarşısı 7/12
İskitler Altındağ/ANKARA
Tel: 0534 463 84 44 · Sertifika No: 52418

BASKI TARİHİ

Mart 2022

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER ve TABLOLAR DİZİNİ	5
KISALTMALAR	6
SUNUŞ	10
1- GİRİŞ	12
2- UZAKTAN EĞİTİM: KAVRAMLAR VE TARİHÇE	12
A) Temel Kavramlar	12
B) Tarihçe	14
C) Acil Uzaktan Öğretim–Emergency Remote Teaching (AUÖ–E)	17
3- PANDEMİ SÜRECİNDE ZORUNLU UZAKTAN ÖĞRETİM	19
A) Teorik Dersler	20
B) Uygulamalı Dersler	22
i. Laboratuvar	25
ii. Stüdyo	26
iii. Arazi ve Saha Çalışmaları	27
C) Staj	28
D) Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme	29
4- PANDEMİ SÜRECİNDE ÜNİVERSİTELİ OLMAK	32
5- PROGRAMLARIN UZAKTAN AKREDİTASYON DEĞERLENDİRİLMESİ	33
i. Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK)	33

ii. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği (MiAK)	39
iii. Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (ZİDEK)	41
6- SONUÇ VE ÖNERİLER	42
KAYNAKÇA	46

ŞEKİLLER VE TABLOLAR DİZİNİ

Şekil 1 Zaman-mekan ve araçlara bağlı olarak senkron/asenkron eğitim karşılaştırması (Demirer, 2020'den değiştirilerek)	13
Tablo 1 Uzaktan/karma eğitimde kullanılan öğrenme yönetim sistemleri ve ders araçları (Yükseköğretim Kurulu, 2020a)	16
Şekil 2 MÜDEK'in normal koşullar altında uyguladığı program değerlendirme süreci (Payzın, 2021)	35
Şekil 3 Uzaktan değerlendirmede Takım Toplantılarının değişimi (Payzın, 2021)	37
Şekil 4 Uzaktan değerlendirmede Görüşmeler ve İncelemeler'in değişimi (Payzın, 2021)	37
Şekil 5 Uzaktan değerlendirmede Geribildirimler ve Çıkış Görüşmesi'nin değişimi (Payzın, 2021)	38
Şekil 6 Uzaktan değerlendirmede Ziyaret Sonrası Etkinliklerin değişimi (Payzın, 2021)	38

KISALTMALAR

TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
MÜDEK	Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
MİAK	Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği
ZİDEK	Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
İDE-A	İnternete Dayalı Eğitim Asenkron
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YÖKAK	Yükseköğretim Kalite Kurulu
AUÖ	Acil Uzaktan Öğretim
ERT	Emergency Remote Teaching
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ENAE	European Network for Accreditation of Engineering Education (Avrupa Mühendislik Eğitimi Akreditasyonu Ağı)
IEA/WA	International Engineering Alliance / Washington Accord (Uluslararası Mühendislik Birliği / Washington Anlaşması)
ÖDER	Özdeğerlendirme Ek Raporu
MÜDEK MAK	Mühendislik Akreditasyon Kurulu
MİAK MAK	Mimarlık Akreditasyon Kurulu

**TMMOB Uzaktan Mühendislik, Mimarlık, Şehir Planlama Eğitimi
Ve Akreditasyonu Çalışma Grubu**

AYŞEGÜL ORUÇKAPTAN	TMMOB
CEM NURİ ALDAŞ	TMMOB
DENİZ AYDIN	TMMOB
MEHMET BESLEME	TMMOB
TEVFİK PEKER	TMMOB
GÜLİN ONAT BAYIR	Bilgisayar MO
HAKAN DULKADİROĞLU	Çevre MO
ALİ EKBER ÖZDEMİR	Elektrik MO
ÇAĞIL KADEROĞLU	Fizik MO
ABDULLAH ZARARSIZ	Fizik MO
GÖRKEM KÖKKÜLÜNK	Gemi Makineleri İşletme MO
GİZEM KAYIŞOĞLU	Gemi Makineleri İşletme MO
AYKUT AYTAÇ	Gıda MO
MURAT SELİM ÇEPNİ	Harita ve Kadastro MO
TAYLAN ÖCALAN	Harita ve Kadastro MO
AJDA ZAİM	İçmimarlar O
TAYLAN ULAŞ EVCİMEN	İnşaat MO
MEHMET ALİ KAYA	Jeofizik MO

M. EMRE KIBRIS	Jeoloji MO
M.ARİF NEŞET KADIRGAN	Kimya MO
FIRAT AYAN	Kimya MO
NADİR AVŞAROĞLU	Maden MO
MÜFİT GÜLGEÇ	Makina MO
MEHMET SOĞANCI	Makina MO
BURCU GÜNEY	Meteoroloji MO
EMEL ÜNAL	Meteoroloji MO
TONGUÇ AKIŞ	Mimarlar O
SİBEL BAŞ	Mimarlar O
ŞÜKRAN ŞAHİN	Peyzaj MO
ARZU BAŞARAN UYSAL	Şehir Plancıları O
KÜBRA CİHANGİR ÇAMUR	Şehir Plancıları O
ZEYNEP ŞİRİN ENLİL	Şehir Plancıları O
BİNNAZ KAPLANGİRAY	Tekstil MO
SEVAL UYANIK	Tekstil MO
CEM ÖZKAN	Ziraat MO
GÖKHAN SÖYLEMEZOĞLU	Ziraat MO

Özel Teşekkür;

Çalışma grubu toplantılarına hazırladıkları sunumlar ile katkı koyan, birlikte çalışmaktan onur duyduğumuz Prof. Dr. Müfit Gülgeç (Makina Mühendisleri Odası/ Çankaya Üniversitesi) Prof. Dr. Ela Babalık (Şehir Plancıları Odası/ Orta Doğu Teknik Üniversitesi), Prof. Dr. Zeynep Şirin Enlil (Şehir Plancıları Odası/ Yıldız Teknik Üniversitesi/ TUBOP), Prof. Dr. Gülçin Pulat Gökmen (Mimarlar Odası/ İstanbul Teknik Üniversitesi/MiAK), Doç. Dr. Rabia Köse Doğan (İçmimarlar Odası/Selçuk Üniversitesi), Doç. Dr. Candan Çınar Çıtak (Mimarlar Odası/ Yıldız Teknik Üniversitesi/MiAK), Arş. Gör. Fırat Ayan (Kimya Mühendisleri Odası/ Atılım Üniversitesi), Erbil Payzın (MÜDEK-MAK), Gülin Onat Bayır (Bilgisayar Mühendisleri Odası), Hümeyra Altınışik (Çankaya Üniversitesi Şehir Planlama Bölümü Öğrencisi), Mehmet Ali Çolakoğlu (İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Gemi Makineleri İşletme Mühendisliği Bölümü Öğrencisi), Eda Küçük (Gazi Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümü Öğrencisi), Umut Kurt (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümü Öğrencisi) ve Kemal Yılmaz (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğrencisi) arkadaşlarımıza en derin sevgi ve teşekkürlerimizi sunuyoruz.

SUNUŞ

Sanayide, kentleşmede ve tarımda kalkınmadan, bilimin ve teknik bilginin kamu çıkarları için kullanılmasından yana olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, bilimin ve bilginin üretildiği yer olan üniversitelerin ve teknik eğitimin verildiği mühendislik, mimarlık ve şehir planlama bölümlerinin durumunu yakından takip etmektedir. 2003 yılında Mühendislik Mimarlık Kurultayında alınan “TMMOB üniversitelerde mühendislik ve mimarlık eğitimi nasıl olmalıdır sorusunu cevaplayacak bir çalışmayı amaç olarak ortaya koymalıdır” ilkesi, Birliğimizin eğitime dair yaklaşımının çerçevesini oluşturmaktadır.

Unutulmamalıdır ki mühendislik, mimarlık, şehir planlama eğitiminin yönlendirilmesi ve güncelleştirilmesi TMMOB'nin görevlerinden biridir. Bu bağlamda; mühendis, mimar ve şehir plancılığı eğitiminde; ülkemizdeki mevcut durumun değerlendirilmesi, güncel sorunlar ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi için Birliğimiz ve bağlı odaları katılımcı ortamlarda oluşturduğu görüşlerini kamuoyu ve karar vericilerle paylaşmaktan geri durmayacak, vazgeçmeyecektir.

Bu çerçevede kapsamında küresel pandemi ile birlikte meslektaşlarımızın görev yaptığı ve genç meslektaşlarımızın öğrenimlerini sürdürdüğü eğitim programlarının mevcut durumunun değerlendirilmesinin gerekliliği üzerine kurduğumuz Uzaktan Mühendislik Mimarlık ve Şehir Planlama Eğitimi ve Akreditasyonu Değerlendirme Çalışma Grubu, aldığı görev ışığında bu raporu hazırlamıştır.

Raporun amacı mesleki, teknik ve politik izlekleri kullanarak; ülkemizdeki teknik eğitimin salgın döneminde uygulanan uzaktan öğretim sürecinde yaşananları olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirmek ve kamuoyuna sunmaktır.

Salgın döneminde uzaktan öğretim, hibrit ve yüz yüze eğitimin doğrudan uygulayıcıları ve katılımcılarının gözlemleri alınarak

tamamlanan bu raporda öğrenme sürecinden, sınav, proje, staj ve program akreditasyonlarına varana dek tüm başlıklara dair Birliğimizin görüşlerine ulaşacaksınız.

Raporun hazırlanmasında emeği bulunan çalışma grubu üyelerine, MÜDEK ve MiAK temsilcilerine, öğrenci arkadaşlarıma ve işin mutfağında emeği geçen teknik görevli arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Emin KORAMAZ
TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı

1- GİRİŞ

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Uzaktan Mühendislik Mimarlık ve Şehir Planlama Eğitimi ve Akreditasyonu Değerlendirme Çalışma Grubu, TMMOB Yönetim Kurulu'nun 21 Mart 2020 tarih ve 757 sayılı kararı ile kurulmuştur.

Çalışma Grubu, küresel salgın döneminde zorunlu olarak tüm dünya tarafından uygulamaya sokulan, acil durum uygulaması olarak da tanımlanabilecek “zorunlu uzaktan eğitim” uygulamasının mevcut durumu başta olmak üzere; ülkemizde uzaktan eğitim çalışmalarını, uzaktan eğitime erişim imkânlarını, küresel salgın dönemi sonrasında yaşanması muhtemel uzaktan eğitim uygulamalarını, zorunlu uzaktan eğitimle birlikte doğan uygulamalı eğitim ve staj sorunlarını bunların yanı sıra sınavları, ölçme ve değerlendirmenin doğurduğu soru işaretlerini ele almak üzere çalışmalarına başladı.

Lisans eğitimini zorunlu olarak uzaktan sürdürmek zorunda kalan; üniversiteyi salgın koşulları içerisinde kazanan, henüz örgün öğretim ile tanışmamış, üniversite/kampüs yaşamını tatmamış genç meslektaş adaylarının; onlara rehberlik eden akademisyenlerin karşılaştıkları güncel durumun bir fotoğrafını çekmek üzere hazırlanan bu rapor, “zorunlu uzaktan eğitim hali” ve “uzaktan eğitim” programlarının akreditasyonu üzerine konunun uzmanı akademisyen, kişi ve kurumların görüşlerini de içerisinde barındırıyor.

2- UZAKTAN EĞİTİM: KAVRAMLAR VE TARİHÇE

A) Temel Kavramlar

Uzaktan eğitim; farklı zaman ve mekanlarda gerçekleşebilen, öğretim tasarım ve tekniklerini gerektiren, farklı teknolojilerle iletişim sağlayan, özgün kurumsal ve yönetsel yapılanmayı gerektiren planlanmış öğrenmedir.

Uzaktan eğitim, normal şartlar altında fırsat eşitliği sunabilen; yaşam boyu öğrenmeyi destekleyen, eğitim teknolojilerinden yararlanmaya

ve daha çok kendi kendine/bireysel öğrenmeye dayalı özgün sistemler olarak da tanımlanabilir. Ortak mekân ve zaman zorunluluklarının dışarıda bırakılmasıyla; öğrenci, öğretmen ve öğretim materyalleri iletişim teknolojileri ile birleşmekte; eğitim faaliyeti kendi kendine/ bireysel faaliyete dayalı hale gelmektedir (Şekil 1).

EŞ ZAMANLI (SENKRON)		
Aynı Zaman + Aynı yer	Aynı Zaman + Farklı Yer	
tahta, tepegöz, bilgisayar, projeksiyon sistemi, döküman, kamera	konferans, televizyon, internet, sohbet, zoom	AYNI YER
bilgisayar destekli eğitim, çoklu ortam uygulamaları	internet, web uygulamaları, youtube, e-posta, forum, bulut depolama	FARKLI YER
Farklı Zaman + Aynı yer	Farklı Zaman + Farklı Yer	
FARKLI ZAMANLI (ASENKRON)		

Şekil 1 Zaman-mekan ve araçlara bağlı olarak senkron/asenkron eğitim karşılaştırması (Demirer, 2020'den değiştirilerek)¹

Uzaktan eğitim modellenirken; eğitimde fırsat eşitliği, geniş kitlelere ulaşım, eğitimi zaman ve mekandan bağımsız kılma, farklı eğitimcilere eğitim kurumlarına ulaşabilme, öğrenme hızı, düşük maliyet, engelli bireylerin katılımı, içerik çeşitliliği, farklı uzmanlık alanlarına kolay erişim, üretilen içeriğin tekrar tekrar izlenebilmesi gibi olumlu yönler doğuracağı kurgulanmıştır.

Bu olumlu yönlere karşı doğabilecek; altyapı eksiklikleri, ölçme ve değerlendirme, iletişim ve katılım eksikliği, öğretim tasarımı, uygun içerik üretimi sorunu, uygulamalı derslerin yöntem ve ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı, sürecin yönetimi, bireysel öğrenme becerisi olmayan öğrenciler gibi zorluklar öngörülmüştür.

¹ Demirer, V. (2020). Uzaktan Eğitim Yöntem, Model ve Yaklaşımlar [sunum]. Süleyman Demirel Üniversitesi. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 <https://kalite.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/459/files/uzaktan-egitim-yontem-model-ve-yaklasimlar-bilgilendirme-sunumu-29-07-2020-15012021.pdf>

Uzaktan eğitim fikri, gündelik teknolojinin en ulaşılabilir olan unsuru ile sürdürülebilecek şekilde tasarlanmıştır. Başlangıçta posta yolu ile gerçekleştirilen uzaktan eğitim daha sonra radyo, televizyon, uydu kanalları gibi araçlar kullanılarak sürdürüldü. Bilgisayar teknolojileri ve internetin gündelik yaşam ve ardından eğitim alanına da girmesi ile birlikte “çevrimiçi öğrenme” yöntemleri ile geliştirildi. Uzaktan eğitim, bilgisayar, tablet, telefon gibi mobil cihazların gündelik yaşamın içerisinde yayılması ile de çağ değiştirmiş oldu.

Günümüzde uygulamaların çeşitliliği göz önüne alındığında çevrimiçi öğrenme (asenkron) ile yüz yüze öğrenmenin (senkron) harmanlanarak tercih edildiği değerlendirilebilir. Çünkü tüm gelişkin uzaktan eğitim modellerine karşı hiçbir yöntem öğrenme sorunlarına tam anlamıyla bir çözüm üretememektedir. Öğretim tasarımı değiştirilerek öğrenme sorunlarına çözüm arayışları devam etmektedir.

B) Tarihçe

Dünyada uzaktan eğitim ilk olarak 1728 yılında Almanya ve Amerika’da kurulan “mektupla eğitim okulları” ile ortaya çıkmıştır. Avustralya’da, University of Southern Queensland, 1890 yılında, ekonomik buhranın etkisi ile birlikte eğitimin maliyetini düşürerek erişimi artırmak amacıyla kurulan ilk açık öğretim programını başlatmıştır.² (Udas, Partridge ve Stagg, 2016) 1930’lu yıllarda radyo ve televizyonda eğitim içerikli yayınlar üretilmiş, 1946 yılından sonra ise uzaktan eğitim veren üniversiteler kurulmuştur. İnternetin keşfinden sonra 1992 yılında ilk uzaktan eğitim denemeleri yapılmış, açık kaynak kodlu uzaktan eğitim sistemleri ise 2000’li yılların başında kullanıma açılmıştır.

² Udas, K., Partridge, H., & Stagg, A. 2016. 16. Open Education Practice at the University of Southern Queensland. In Blessinger, P., & Bliss, T. (Eds.), *Open Education : International Perspectives in Higher Education*. Erişim tarihi 15 Kasım 2021Open Book Publishers. Tiré de <http://books.openedition.org/obp/3592>

Ülkemizde ilk olarak, orta dereceli meslek okulu mezunlarına üniversite olanağı sağlamak amacıyla mektupla öğretim gerçekleştirilmiştir. 1983 yılında kurulan Açık Öğretim Fakültesi'nde lisans ve lise eğitimi vermeye başlamıştır. 1998 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) bünyesinde İnternete Dayalı Eğitim Asenkron (İDE-A) projesi kapsamında bilgi teknolojileri sertifika programı başlatılmıştır. Bu çalışmanın ardından üniversitelerin ortak çalışmasıyla 1999 yılında gerçekleştirilen Akademik Bilişim Konferansı, bilgi teknolojileri konusunda ilgili grupları bir araya getirerek uzaktan eğitimi tanıtmak, tartışmak, tecrübeleri paylaşmak ve ortak politikalar üretmek amacını taşıyordu. Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından yine 1999 yılında yayınlanan “Üniversitelerarası İletişim ve Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Yükseköğretim Yönetmeliği'nin” ardından Enformatik Milli Komitesi, bunların ardından da üniversiteler bünyesinde sürekli eğitim merkezleri içerisinde ya da bağımsız olarak “Uzaktan Eğitim Merkezleri” oluşturulmaya başlandı.

Acil uzaktan öğretim ve yüz yüze eğitimin harmanlanarak planlandığı (hibrit) günümüzde, Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun (YÖKAK) 2020 yılında yayınladığı “Yükseköğretim Kurumları 2020 Yılı Uzaktan/ Karma Eğitim Faaliyetleri Kalite Güvencesi Durum Raporu'nda” üniversitelerin uzaktan eğitimde, 1999 yılından bu zamana kadar gelen süreçte hangi araçları kullanarak uzaktan eğitim gerçekleştirdikleri oransal olarak verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1 Uzaktan/karma eğitimde kullanılan öğrenme yönetim sistemleri ve ders araçları (Yükseköğretim Kurulu, 2020a)³

Ortam/araç	Ağırlığı	
	f	%
Moodle	41	26,28
Özgün ÖYS	39	25
Microsoft Teams	29	18,59
Alms	25	16,03
Zoom	25	16,03
Perculus	18	11,54
BigBlueButton	17	10,9
Özgün Sınav Otomasyon Sistemi	14	8,97
Mergen (Canvas)	12	7,69
Google Meet	11	7,05
Adobe Connect	10	6,41
Blackboard	8	5,13
Google Classroom	8	5,13
Sakai	5	3,21
Skype	4	2,56
Bir Başka Yükseköğretim Kurumundan/Hizmet Satın Almayla Edinilen Özgün ÖYS	3	1,92
Google Hangout	3	1,92
Open LMS	2	1,28
Microsoft Form	2	1,28
Ment.İo	1	0,64
Pearson	1	0,64
Stix	1	0,64

³ Yükseköğretim Kurulu. (2020a). (Rap.). *Yükseköğretim Kurumları 2020 Yılı Uzaktan/Karma Eğitim Faaliyetleri Kalite Güvencesi Durum Raporu*. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 https://api.yokak.gov.tr/Storage/AnnouncementFiles/18-03-2021/192/Uzaktan%20egitimde%20kalite%20guvencesi%20raporu_v6.pdf

Tablodaki veriler incelendiğinde Türkiye’de aktif olarak eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdüren 204 üniversiteden (Yükseköğretim Kurulu, 2021) sadece 41 tanesinin özgün bir “öğrenim yönetim sistemi” yazılımına sahip olduğu görülmektedir. Bu tür uygulamalar, derslerin planlanması, ödev ve proje işlemleri, ders saati dışı tartışmalar, quiz (kısa sınav), sınav gibi uygulamaların gerçekleştirilebildiği çevrimiçi ders yönetim sistemleridir. Özetle bu sistemler, internet üzerinden eş zamanlı olmayan (asenكرون) öğrenme materyalleri sağlamaktadır.

Bu yöntemler, 1999 yılından bu zamana geliştirilmeye devam etse de salgın döneminde öğrenim kurumlarının tamamının yüz yüze eğitimden “Acil Uzaktan Öğretim – Emergency Remote Teaching (AUÖ – ERT)” yöntemlerine geçmesi ile birlikte e-öğrenme, uzaktan eğitim tartışmalarının yeniden başlamasına, bu yöntemler ile verilen eğitimin ve sonrasında ölçme-değerlendirme yöntemlerinin sorgulanmasına neden olmuştur.

C) Acil Uzaktan Öğretim – Emergency Remote Teaching (AUÖ – ERT)

Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) tarafından 7 Temmuz 2020 tarihinde yayınlanan Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim başlıklı makalede Acil Uzaktan Öğretim – Emergency Remote Teaching (AUÖ – ERT); “Pandemi döneminde yürütülen uzaktan eğitim, bir kriz anında yüz yüze eğitimin geçici olarak teknoloji ortamına aktarılmasıdır ve AUÖ, acil durum uzaktan öğretim olarak isimlendirilir.” şeklinde tanımlanmıştır. (Akkoyunlu ve Bardakçı, 2020)⁴

Aynı makalede kavramsal ve yöntemsel karışıklıkları engellemek için “*Uzaktan eğitim ile acil uzaktan öğretim birbirinden farklıdır. Görünüşte her ne kadar Acil Uzaktan Öğretim’de uzaktan eğitim gerçekleştiriliyor*

⁴ Akkoyunlu, B., & Bardakçı, S. (2020). *Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim*. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 <https://portal.yokak.gov.tr/makale/pandemi-doneminde-uzaktan-egitim/#gecici-bir-cozum-olarak-acil-uzaktan-ogretim-emergency-remote-teaching-auo-ert>.

gibi dursa da bu geçici bir çözümdür.”⁵ (Akkoyunlu ve Bardakçı, 2020) denilmektedir. Temel kavramlarda yaşanan kargaşa, bütünlüklü bir süreç olarak AUÖ’e yaklaşımları ve bu sürecin sonunda alınacak çıktıları da etkileyecektir.

AUÖ tanımına karşın Uzaktan eğitim, Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Öğretime İlişkin Usul ve Esaslar başlıklı mevzuatta uzaktan öğretim ”*Yükseköğretim kurumlarında öğretim faaliyetlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı olarak planlandığı ve yürütüldüğü, öğrenci ile öğretim elemanı ve öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı etkileşimine dayalı olarak derslerin öğretim elemanı tarafından aynı mekânda bulunma zorunluluğu olmaksızın eşzamanlı ve/veya eşzamansız biçimde verildiği öğretimi*” olarak tanımlanmaktadır (Yükseköğretim Kurulu, 2020b)⁶.

Salgının kontrol altına alınamadığı, Türkiye’nin de aralarında bulunduğu kimi ülkelerde AUÖ/ERT ile özgün anlamıyla oluşturulmuş uzaktan eğitim programları arasında çizgi kaybolmuş durumdadır. Daha önce YÖK tarafından, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin (TMMOB) itirazlarına rağmen, Sakarya Üniversitesi ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde yürütülen uzaktan eğitim uygulamaları, AUÖ ile karşılaştırıldığında durum açıkça ortaya çıkmaktadır.

Sakarya Üniversitesi’nde endüstri mühendisliği ve bilgisayar mühendisliği programlarında uygulanan uzaktan eğitim, programları tarafından “Karma Öğretim; klasik eğitim ilkelerinin teknoloji desteği ile uzaktan eğitimde senkron ve asenkron ders yaklaşımının yüz yüze eğitim ile birlikte kullanılarak yürütüldüğü bir öğretim modelidir. Bu modelin bir diğer yanını da, %30 gibi bir oranda gerçekleştirilen yüz

⁵ a.g.e.

⁶ Yükseköğretim Kurulu, <https://www.yok.gov.tr/> (2020b). Erişim tarihi 2 Mart 2022 https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Uzaktan_ogretim/yuksekogretim_kurumlarında_uzaktan_ogretime_iliskin_usul_ve_esaslar.pdf

yüze eğitim oluşturur. Karma eğitim, söz konusu bölümlerde Cuma-Cumartesi günleri en az %30 örgün, gün bağımsız olarak en çok %70 uzaktan eğitim şeklinde yürütülmektedir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Bu iki programa öğrenci alımı 2014-2015 eğitim öğretim yılı itibarıyla durdurulmuştur.

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi ise aynı programlarda %100 uzaktan eğitim yöntemi ile 2021-2022 eğitim öğretim döneminde toplam 230 öğrencilik kontenjanla Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) Tercih Kılavuzunda yer almıştır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin, bu iki üniversitede uygulanan yöntemlere ve uzaktan eğitime yönelik görüşü “TMMOB'a göre; Mühendislik (*Mimarlık ve Planlama*), temel bilimlerin doğal süreçlere uygulanması ile insanlık yararını hedefleyen bir meslek olup, eğitiminde teorik derslerin, uygulama ve laboratuvar çalışmalarının bire bir etkileşimli olarak yapılması gerekir. Bu nedenle hangi mühendislik alanı olursa olsun mühendislikte uzaktan eğitim söz konusu olamaz.”⁷ (Suiçmez ve Küçük, 2017), olarak paylaşmıştır. Bu süreçte TMMOB'nin ortaya koyduğu çekincelerin AUÖ sürecinde önemi bir kere daha ortaya konmuştur.

3- PANDEMİ SÜRECİNDE ZORUNLU UZAKTAN ÖĞRETİM

10 Mart 2020 tarihinde ülkemizde görülen ilk covid-19 vakası ve 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından ilan edilen küresel pandemi; eğitimi, uzaktan eğitimi ve bu kavramlara yaklaşımların yeniden tartışılmasına neden olmuştur.

Acil Uzaktan Öğretim, dünyada ve ülkemizde büyük bir hızla gündeme getirilerek; ilkökul, ortaokul ve liseler ile birlikte yükseköğretimde de kullanılmaya başlanmıştır. Yükseköğretim kurumlarında pandemi koşulları ve eğitim kurumlarının fiziki olanaklarına göre değişiklikler görülse de, AUÖ uygulaması yaygın olarak gerçekleştirilmiştir.

⁷ Suiçmez, B. R., & Küçük, İ. (2017). (rap.). (E. Şahiner, Ed.)*Türkiyede Mühendislik Mimarlık Şehir Planlama Eğitiminin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durum Analizi*. Ankara, Ankara: TMMOB.

Yükseköğretim Kurulu'nun, 2019-2020 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde geçilen AUÖ uygulamasının ardından; stajlar, yaz eğitimleri gibi başlıklarda sorunlar devam ederken 30 Temmuz 2020 tarihinde yayınladığı “Küresel Salgında Yeni Normalleşme” başlıklı kılavuz; kurumun duruma dair tespitlerini ve alınacak önlemlere dair yaklaşımlarını içermektedir. Kılavuzun girişinde “Salgının dinamik bir süreç olduğu göz önünde bulundurulduğunda, üniversitelerin ilgili kurulları tarafından dalgının bölgesel ve yerel seyrine göre farklı programların farklı uygulamaları özelinde planlama yapılması gerektiği unutulmamalıdır”⁸ (Yükseköğretim Kurulu, 2020c) denilmektedir. Yapılan bu vurgunun YÖK'ün yükseköğretim kurumlarını yönlendirdiği esnek karar alma eğilimi, kamuoyuna karşı alması gerektiği kurumsal sorumluluktan imtina ettiği izlenimi uyandırmaktadır. Aynı belgede, AUÖ'nün başından itibaren süregelen sorunlarına çözüm getirilmezken, sürecin önceden planlanmış olan uzaktan öğretim ile karıştırılmaması gerektiği vurgusu yapılmaktadır.

Mühendislik, mimarlık ve şehir planlama eğitimi programları teori ve uygulamanın tümleşik olarak verilmesinin zorunlu olduğu, ön hazırlık olmadan yapılamadığı; laboratuvar, stüdyo, saha, arazi gibi farklı uygulamaların bütünlük içinde kullanıldığı programlardır. AUÖ'in karşılaştığı ve çözülemeyen sorunları ile YÖK tarafından yayınlanan belgelere bu programlar kapsamında ayrı bir değerlendirme yapılmalıdır.

A) Teorik Dersler

AUÖ sürecinde teorik derslerin öğrencilere verilebilmesi, uygulamalı derslere nazaran daha kolay olarak değerlendirilebilir. Örgün öğretim esnasında kalabalık, öğretim elemanı-öğrenci ilişkisinin kurulamaması, ders içi diyalogun kopması, fiziki koşullar nedeniyle derslerin takibinin zorlaşması, öğretim görevlilerinin iş yükleri nedeniyle verimliliklerin düştüğü bilinmektedir. AUÖ ile verilen ⁸ Yükseköğretim Kurulu. (2020c). Küresel Salgında Yeni Normalleşme Erişim tarihi 9 Kasım 2021. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/kuresel-salginda-yeni-normallesme-sureci-2020.pdf>. Ankara

teorik derslerin, örgün öğretiminde karşılaşılan sorunları gidereceği düşünülebilir. Ancak bu sürecin bütünlüklü olarak değerlendirilmesi gereklidir.

YÖKAK tarafından “Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvencesi Sistemi”⁹ başlığı ile yayınlanan makalede uzaktan eğitimin bileşenleri: uzaktan eğitim politikası, altyapı olanakları, erişim durumları, kullanım yeterlikleri, eğitim-öğretim süreçleri, uzman insan kaynağı, destek hizmetleri ve bilgi güvenliği ile etik boyutları olarak tanımlanmıştır (Akkoyunlu ve Bardakçı, 2020). Bahse konu bileşenler incelendiğinde AUÖ süresince yaşanabilecek sorunlar öngörülebilir. Öğretim elemanı ve öğrencinin ön hazırlık süreçlerinin ortadan kalkması nedeniyle öğrenme süreçlerinin uzaması veya tamamlanamaması, zaman ve mekâna bağımlılığı süren derslere ve ders içeriklerine ulaşımında yaşanan aksaklıklar ile eğitim politikası eksikliği bu dönemde doğrudan yükseköğretim bileşenlerinin karşısında durmaktadır.

Uzaktan eğitim politikasının eksikliği, yöntemde yaşanan sorunlara üretilecek çözüm önerilerini engellemektedir. Teorik eğitimin sağlayacağı düşünülen uygulama kolaylıkları, acil kodu ile tasarlanan öğretim programı süresince bertaraf olmuştur. Üzeri kapalı olarak, ülkenin politik atmosferine mevcut iktidar lehine katkı sunması da¹⁰ göz önüne alınarak uzatılan uzaktan öğretim süreci, temel sorunların çözülmesi bir yana, öğrencilerin içinde buldukları eşitsizlikler nedeniyle sorunların arttığı bir süreç olmuştur. Yükseköğretim kurumlarının kapalı tutulduğu süreçteki sorunlar, yaşanan kısmi açılma ile birlikte çözümsüz yeni sorunlar getirmiştir. Öğretim sürecinin kurumlarca doğru planlanamaması nedeniyle teorik ders materyallerinin üretimi ve kurgulanmasına varan birçok sorun çözüme muhtaç olarak beklemektedir.

⁹ Akkoyunlu, B. & Bardakçı, S. (7 Temmuz 2020). Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvence Sistemi. Erişim tarihi 9 Kasım 2021, <https://portal.yok.gov.tr/makale/uzaktan-egitim-ve-kalite-guvence-sistemi/>.

¹⁰ Boğaziçi Direnişi Kronolojisi. sivilalanarastirmalari.org. (2021). Erişim tarihi 27 Ocak 2022, <https://sivilalanarastirmalari.org.tr/kronoloji/> #aşağıbakmayacağız

Buna karşın, uzaktan öğretim uygulamasının çıkış noktalarından olan fırsat eşitliğinin sağlanmasıyla birlikte; eğitim teknolojilerinden yararlanılması, öğrenmeyi bireysel olarak da destekleme kavramları yönünden, uzun vadede olumlu sonuçlara ulaşılabilir. Ancak acil kodu ile yapılan uzaktan öğretim uygulamalarının bu olumlu yönleri üretmekte başarıya ulaşabileceği sorusu ortada durmaktadır. Yine de zaman ve mekândaki eşzamanlılığın kaldırılarak tüm ders materyallerinin süresiz olarak erişime açık tutulması, içerik üretimi mümkün kılındığı takdirde öğretim görevlilerinin iş yüklerinde azalmanın sağlanacağı ve fiziki sorunların hafifletilmesi kısa vadede teorik derslerin öğrenciye verilmesi yönünden olumlu gelişmeler olacaktır.

Çalışma grubu toplantılarına¹¹ katılan öğrenci arkadaşlarımızın gerçekleştirdiği sunumlarda yaptıkları ortak tespitler de bu bölümde yapılan tespitler ile uyuşmaktadır. Kolektif bir süreç olan eğitim-öğretim süreçlerinin ortadan kalkarak, yaklaşık iki yıl boyunca ekran başında ders dinleme faaliyetine indirgenmiş ve bireyin inisiyatifine bırakılması, tüm öğrenciler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu, kendileri tarafından tespit edilmiştir.

B) Uygulamalı Dersler

Mühendislik, mimarlık ve planlama eğitiminde en büyük ortak özellik, öğrencilerin eğitim hayatı boyunca alacağı uygulamalı derslerin kolektif olarak yürütülmesidir. Bu eğitim süreci teorik dersler ile uygulamalı derslerin tümleşik ve kolektif olarak sürdürülmesi ilkesi ile mümkün kılınabilir. Derslerde gerçekleştirilen uygulamalar etkileşimli ve katılımcı olarak verilmek zorundadır. Teorik derslerin ekran başında verilebilmesi ile bu uygulamalı derslerin aynı yöntem ile sürdürülmesini mümkün kılmamaktadır.

¹¹ Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Uzaktan Mühendislik Mimarlık ve Şehir Planlama Eğitimi ve Akreditasyonu Değerlendirme Çalışma Grubu, TMMOB Yönetim Kurulu'nun 21 Mart 2020 tarih ve 757 sayılı kararı ile kurulmuştur.

Uygulamalı derslerin bütünüyle kolektif süreçlere ihtiyaç duyduğu göz önüne alındığında, ekran başında gerçekleştirilecek öğretim faaliyetinin bütünüyle eksik kalacağı açıktır.

TMMOB tarafından yayınlanan TMMOB ve Mühendislik Eğitimi başlıklı kitapta mühendislik eğitiminin tanımı yapılırken eğitim, “deneyim ve uygulama ile edinilen, matematik, doğa ve mühendislik bilimleri bilgileri sonucu kazanılan formasyonun, insanlık yararına bir gereksinmeye yanıt vermek üzere ekonomiklik öğeleri de göz önünde bulundurularak; teknik ağırlıklı ekipmanların, ürünlerin, proseslerin, sistemlerin ya da hizmetlerin tasarımı, hayata geçirilmesi, işletilmesi, bakımı, dağıtımı, teknik satışı ya da danışmanlık ve denetiminin yapılması ve bu amaçlarla araştırma-geliştirme etkinliklerinde kullanılması işlevi”¹² (Suiçmez, 2006) olarak tanımlanmıştır. Bu tanım disiplinlerin temel ortak öğrenme alanlarının kesiştiği göz önüne alındığında mimarlık ve şehir planlama eğitimini de içine alacak şekilde genişletilebilir.

AUÖ sürecine; disiplinlerimizin tamamında çeşitli ilgili alana özgü olarak yer alan laboratuvar, arazi/saha ve stüdyo çalışmaları gibi uygulamalı dersler de dahil edilmiştir. Öğrenme, tasarım ve uygulama süreçleri birbirini tamamlayan bir döngünün parçasıdır ve bu döngü meslektaşlarımıza üreteceği uygulama ile sorun çözme yeteneğini kazandırmaktadır. Bu yetenekle; tespit edilen bir soruna yaklaşımda bilimsel sorgulama, çeşitli araçlar ve analitik düşünme yöntemi kullanılarak üretilecek mühendislik-mimarlık-planlama tasarımı çözüme yönelik olarak meslektaşlar tarafından uygulanması ve kamunun kullanımına sunması hedeflenmektedir¹³ (Kelley ve

¹² Suiçmez, B. R. (2006). Türkiye’de Mühendislik Eğitiminin Tarihsel Gelişimi *TMMOB ve MÜHENDİSLİK EĞİTİMİ* (s. 17-51). Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.

¹³ Kelley, T. R., & Knowles, J. G. (2016). *A conceptual framework for integrated STEM Education - International Journal of STEM Education*. SpringerOpen. Erişim tarihi 31 Ocak 2022, <https://stemeducationjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40594-016-0046-z>

Knowles, 2016). Bu sürecin tamamı, üretilecek uygulamanın kamusal olması da değerlendirildiğinde, kolektif üretim ve değerlendirme süreçlerini içinde koşulsuz olarak barındırmalıdır.

Uygulamaya dayalı içeriklerde, uzaktan öğretim araçlarının kullanılmasında çeşitli avantajların yaratılabileceği de bir gerçektir. Bütünlüklü öğrenme sürecinin ardından gerçekleştirilecek bireysel tasarım ve uygulamaların hem yatay hem de dikey akademik örgütlenme içerisinde paylaşılması ve üretilen verinin erişimine eşitlik sağlayabilecek olması önemli bir getiridir.

Ancak uygulamanın tamamen mekân ve kolektif üretim süreçlerinden koparılması, uzaktan erişim ile yaratılabilecek avantajları ortadan kaldıracaktır.

Bilginin kolektif olarak aktarımında öğretim elemanı ve öğrenci arasındaki etkileşim birincil basamak olarak değerlendirilebilir. Bu basamakta ders içi ve dışı etkileşimlerin tamamı ele alındığında bireysel ve kolektif bilgi aktarımı kavramlarının her ikisi de kendine yer bulabilir. Öğretim elemanı ile öğrencilerin kurduğu ilişki dikey öğrenme olarak değerlendirilebilecekken, öğrenciler arası ilişkiler yatay öğrenme olarak tanımlanabilir. Bunun yanı sıra ikincil basamak; aynı disiplin içerisinde farklı dönemlerden öğrenciler arasındaki dikey ve farklı disiplinler arasındaki yatay öğrenme ve etkileşim yöntemleridir. Bu basamakta ele alınan her tip ilişki, kendisini ancak uygulama ve dayanışma ilişkisi içerisinde sürdürülebilir kılmaktadır.

Aşağıda laboratuvar, stüdyo ve arazi/saha çalışmalarını içeren üç farklı disiplinden örnekler verilmiştir.

i. Laboratuvar

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Makina Mühendisliği Programı'nda verilen "ME 410" kodlu "Mechanical Engineering Systems Laboratory (Makina Mühendisliği Sistemleri Laboratuvarı)" dersinin hedefi olarak "... *Laboratory experiments are expected to provide a hands-on environment to the students for their familiarization with some common instrumentation as well as their use in conducting a series of predesigned experiments. It is also one of the objectives of this course to make students to work as a team collectively on conducting experiments, processing experimental data obtained and presentation of the results of their experiments in a formal technical reporting format.* (Laboratuvar deneylerinin, öğrencilere önceden tasarlanmış bir dizi deneyi yürütmenin yanı sıra, bazı ortak enstrümanlara aşına olmaları için uygulamalı bir ortam sağlaması beklenmektedir. Öğrencilerin deneylerin yapılması, elde edilen deneysel verilerin işlenmesi ve deneylerinin sonuçlarının resmi bir teknik raporlama formatında sunulması konularında kolektif olarak çalışmasını sağlamak da bu dersin amaçlarından biridir.)"¹⁴ denilmektedir.

Bu ders içerisinde öğrenciler altı farklı laboratuvarıda hesaplamaları ve uygulamaları ile mesleklerine ilişkin kuramsal yaklaşımlar ile birlikte uygulamalarını öğrenmekte; bu eğitim sürecini kolektif olarak tamamlamaktadır.

AUÖ döneminde bu dersin kuramsal/teorik kısmı çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiş, uygulamaları ise videoya alınarak öğrencilere verilmiştir. Ancak, laboratuvar deneylerinin bireysel ve kolektif süreçlerinin bir arada tamamlanması gerekliliği ilkesi yerine getirilememiştir.

¹⁴ Şahiner, E. (çev.). (2021). *ME410 Mechanical Engineering Systems Lab*. Akademik Katalog. Erişim tarihi 31 Ocak 2022, https://catalog.metu.edu.tr/course.php?course_code=5690410

ii. Stüdyo

TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından yayımlanan “Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde İstihdam, Akademik Kadro, Öğrenci Kapasiteleri, Fiziki Altyapı ve Donanım Olanakları” başlıklı raporda; “Şehir ve Bölge Planlama eğitiminde atölyeler, sadece ders saatlerinde kullanılan alanlar değildir. Her bir öğrenci için 1 çizim masası, doğal ışık ve akustik bakımından nitelikli ve proje sunumu/ sergi yapmaya müsait olabilmesi için stüdyoların kapasitelerini aşmaması gerekirken, *multimedia sunum teçhizatlı, kablolu-kablosuz internet erişimli, gece çalışmaya imkan veren ısıtma ve aydınlatma konforlu ve güvenli alanlar olarak sunulmalıdır.*”¹⁵ (TMMOB Şehir Plancıları Odası, 2019) denilmektedir.

Stüdyo çalışmalarında ortak mekân kullanımı ile kolektif olarak alınacak eğitimin, ölçek ve mekân arasındaki ilişki koparılmadan üretimi veya yeniden üretimi ile koşullandırıldığı görülmektedir. Proje sunumu ve sergi esnasında öğrenci ve öğretim elemanlarının yatay ve dikey olarak girecekleri ilişki, bu ilişki içinden alacakları anlık kritikler, uzaktan öğretimin herhangi bir yönteminde sağlanamayacaktır. Kaldı ki, nitelikli atölyelerde yerinde yürütülen çalışmalar fırsat eşitliği ilkesini de desteklemektedir.

Buna karşın mühendislik, mimarlık ve şehir planlama ile ilgili tasarımların kolektif alanlarda üretilmesi, uzaktan erişim uygulamalarında zamana ve mekâna bağlı erişim kısıtlılıklarının giderilmesi olumlu bir gelişme olacaktır. Ortak çalışmalarda – kullanılan uzaktan erişim programı bu fonksiyonları barındırıyorsa, ortak kritik alma, toplu çizim yapma gibi öğrenmede destekleyici unsurlar geliştirilebilecektir. Dijitalleşen proje ve çalışmaların aldığı kritik ve gelişim süreçleri öğrenci ve öğretim elemanları tarafından karşılıklı olarak takip edilebilir hale getirebilecektir.

¹⁵ TMMOB Şehir Plancıları Odası. (2019). (rap). *Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde İstihdam, Akademik Kadro, Öğrenci Kapasiteleri, Fiziki Altyapı ve Donanım Olanakları*. Ankara.

Hem stüdyo derslerinde hem de bu derslerin diğer bölümlerimizdeki karşılıklarında üretilen veri/proje ve çıktılarının açık erişimle sergilenmesi; meslektaşların, akademik çevrenin ve konunun ilgililerinin katılımına açık sergi, jüri ve derslerin sürdürülmesi bir kazanç olacaktır. Çünkü üretilen verinin paylaşımının kısıtsız olarak kamusal alana açılması ile de yatay etkileşim alanı genişleyecektir.

iii. Arazi ve Saha Çalışmaları

Hacettepe Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Programında verilen “JEO359 - Saha Jeolojisi” dersinin bilgi paketinde dersin amacı “Çalışma alanlarının temel jeolojik özelliklerinin, arazi çalışmaları sırasında kullanılan yöntemlerinin, jeolojik yapıların yorumlanmasının ve değerlendirmesinin, detaylı jeolojik kesit ve haritalama tekniklerinin öğretilmesi”, öğrenme çıktıları “1. Arazi çalışmaları sırasında jeolojik yapıların ortaya çıkarılmasını ve yorumlama yapılmasını öğrenir./ 2. Jeolojik kesit çizimi yapılmasını öğrenir./ 3. Detaylı jeolojik harita alınmasını ve arazi çalışmaları sırasında kullanılan yöntemleri ayrıntılı olarak öğrenir.”, içerik olarak ise “Çeşitli jeolojik yapıların sahada incelenmesi ve yorumlanması, 1/25000 ve 1/10000 ölçekli jeoloji haritası çizimi ile ilgili temel bilgilerin ve ilkelerin arazide uygulamaları ve jeolojik kesit çizimine ilişkin uygulamaların yapılması” olarak belirtilmiştir.

Arazi çalışmalarının meslek yaşamı boyunca bir zorunluluk olduğu bölümler arasında yer alan jeoloji mühendisliği bölümünde saha dersinin arazide yapılması bir zorunluluktur. Bu ders son sınıf dersi olarak, programda edinilen tüm tedrisatın uygulamalı olarak kullanıldığı derstir. Bu ders haricinde alt sınıflarda yine arazide/sahada uygulama ile verilmek zorunda olan dersler bulunmaktadır.

AUÖ sürecinde kimi üniversitelerde bu derslerin araziye çıkılmadan öğretim elemanları tarafından toplanan verilerin işleme dökülmesiyle, ekran başından yapılmaya çalışıldığı öğrenilmiştir. Bu gibi durumların telafilerinin gerçekleştirildiği bilgisine ise rastlanılamamıştır.¹⁶

¹⁶ (Öğrenciler ile mülakat, editöryel iletişim, 15 Kasım 2020).

C) Staj

Mühendislik, mimarlık ve şehir planlama eğitimlerinde yaz stajı büyük bir önem arz etmektedir. 2016 yılında TMMOB tarafından hazırlanan “Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Plancılığı Staj Yasası Taslağı” 3. Maddesi (b) bendinde “*Staj: mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı öğrencilerin eğitim öğretim dönemlerinde edindikleri teorik bilgilerin veya laboratuvar ölçekli pratik uygulamaların çalışma hayatında uygulanışını görmek amacıyla, öğretim süreci içinde zamanı, süresi ve konusu bölümlerce belirlenen, mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı uygulamaları üzerine çalışılan özel veya kamu işyerlerinde, çalışmalara aktif olarak katılarak bilgi ve becerilerini geliştirdikleri uygulama çalışmasını ifade eder*¹⁷” (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 2016) denilerek stajın önemi vurgulanmıştır.

Buna karşın AUÖ ve pandemi sürecinin en büyük eksilerinden biri de mühendislik, mimarlık ve şehir planlama eğitiminde temel unsurlardan biri olduğu vurgulanan staj çalışmasıdır. Bu süreçte stajlar YÖK tarafından 13 Mart 2020 tarihinde yayımlanan “Koronavirüs (Covid-19) Bilgilendirme Notu: 1” başlıklı belgenin beş sayılı maddesi ile “Örgün eğitim programlarına devam eden tüm ön lisans ve lisans öğrencileri gibi sağlık, öğretmenlik, fen ve mühendislik programlarından staj, *intörnlik ve uygulamalı eğitimleri olan ön lisans ve lisans öğrencilerinin de eğitimlerine ara verilmesine*,¹⁸” kararı alınmıştır. Bu kararın ardından 2020 yılı yaz stajları kurum/kuruluşların aldıkları salgın kararlarıyla birlikte durma noktasına gelmiştir.

¹⁷ Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. (6 Nisan 2016). TMMOB Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Plancılığı Staj Yasası Taslağı. Erişim tarihi 1 Şubat 2022, <http://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-muhendislik-mimarlik-ve-sehir-planciligi-staj-yasasi-taslagi>

¹⁸ Koronavirüs (Covid-19) Bilgilendirme Notu: 1. (13 Mart 2020). <https://covid19.yok.gov.tr/>. Erişim tarihi 1 Şubat 2022, <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/02-coronavirus-bilgilendirme-notu-1.pdf>.

YÖK tarafından 2020 yılı Temmuz ayında yayınlanan “Küresel Salgında Yeni Normalleşme” başlıklı kılavuzda “4.Mühendislik ve diğer teknik uygulama gerektiren programlarda uygulamalı eğitim, staj ve iş yerinde mesleki eğitim için öncelikle öğrenci sayısı, uygulama alanı ve iş yerinin koşullarına göre planlama yapılmalı, gerekli koruyucu önlemler alınmalıdır. Yüz yüze uygulamaları desteklemek üzere, ek olarak çevirim içi staj programları da değerlendirilebilir.”¹⁹ (Yükseköğretim Kurulu, 2020b) denilerek stajların, kısıtlı olsa da yüz yüze yapılması önerilse de, gerek pandemi koşulları gerekse yaz döneminin sonuna yaklaşılması nedeniyle staj yapacak öğrenciler zorluk yaşamışlardır. Özellikle dönem içinde mezun durumunda olan öğrencilerin çoğunluğu stajlarını kâğıt üstünde yapmak zorunda kaldıklarını beyan etmektedir.²⁰ Bu koşullarda staj yapan meslektaş adaylarının yaşayacağı sorunlar, bir başka tartışma konusu olmaya ihtiyaç duymaktadır.

D) Sınavlar, Ölçme ve Değerlendirme

Yükseköğretimde ölçme ve değerlendirme; öğretme ve öğrenmenin etkinliğini belirlemek ve arttırmak amacı ile yapılan, eğitimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı ve sistematik bir süreç olarak tanımlanmalıdır.

Eğitim-öğretim süreci boyunca öğrencilerde gözlenen değişimin sonuçlarının çıktılarına dökülmesi; bu sonuçların anlamlandırma, karar verme, yorum yapma, problem çözme ve tasarlama gibi konularda ulaşılan verilerin sağlıklı olarak işlenebilmesi ancak ölçme ve değerlendirme süreçlerinin nitelikli olarak yapılabilmesi ile mümkün olacaktır. AUÖ sürecinde, öğretime dair yapılan tespitler geçerliliğini bu konu başlığında da korumaktadır.

¹⁹ A.g.e (Yükseköğretim Kurulu, 2020b)

²⁰ (Öğrenciler ile mülakat, editöryel iletişim, 16 Kasım 2020)

Hacettepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi “Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri” başlıklı duyurusunda “e-test uygulamaları”, “ödev, performans görevleri, proje”, “tartışma” ve “grup çalışmaları” başlıklarında dikkat edilmesi gereken unsurları ve çevrimiçi ölçüm süreçlerinde yaşanabilecek sorunları listelemiştir.

Listede sınavlarda karşılaşılabilecek sorunlar başlığı altında şu maddeler sıralanmıştır:

- Öğrencilerin bilgisayar ya da ağ bağlantısı bulamama sorunu olabilir veya oturum anında elektrik kesintisi yaşanabilir.
- *Başkasının sınava girmesi söz konusudur.*
- *Kopya çekme durumları olasıdır.*
- *Soruların kaydedilmesi söz konusudur. Bu yüzden ilerleyen süreçlerde soruların aynı şekilde kullanılmaması gerekmektedir.*
- Üst düzey bilgi ve becerilerin ölçülmesi için yeterli olmayabilir.
- Öğrencilerin bilgi ve iletişim teknoloji kullanım düzeyleri düşük olabilir. Ekrandan okumakta ve hızlı yazmakta zorlanabilirler.
- *Kullanılmak istenen simge ve semboller kullanılan araçta bulunmayabilir.²¹*

Yayımlanan listede kopya, intihal, başkasının sınava girmesi, soruların kaydedilmesi gibi tespitlerin yanında en önemlisi “üst düzey bilgi ve becerilerin ölçülmesi için yeterli olmayabilir” maddesi dikkat çekicidir. Çünkü öğretim sürecinde olduğu gibi öğretim elemanının da kolektif çalışma ve değerlendirmeye ihtiyacı vardır.

²¹ Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri. Hacettepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUZEM). Erişim tarihi 1 Şubat 2022, <http://www.huzem.hacettepe.edu.tr/sablon2021/olcmeDegerlendirme.php>

Ayrıca, sınavlarda kullanılan uygulamaların suistimale açık olması nedeniyle, öğrencilerin potansiyel suçlu olarak değerlendirilmesi öğretim elemanının öğrenciye olan güveninin sarsılmasına neden olmaktadır. Tersine yönden öğrencilerin girdiği suçluluk duygusu, öğretim elemanına yaklaşımlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu karşılıklı durum, her iki tarafta da özgüven ve yeterlilik sorunlarına neden olabilecektir.

25 Mayıs 2021 tarihinde çalışma grubunda “İçmimarlık Eğitiminde Yüz Yüze ve Online Stüdyo Süreçlerinin Karşılaştırması”²² başlığıyla gerçekleştirilen sunumda teorik derslerin yapıldığı yazılımlar hakkında şu değerlendirmeler yapılmaktadır “Ancak bu programların büyük bir çoğunluğu toplantı, görüşme, sunum gibi teorik altyapıya uygun olarak tasarlanmıştır. Programların çoğu tasarım eğitimi için ideal bir sisteme sahip değildir. Sorun da burada başlamaktadır.” (Köse Doğan & Onur, 2020) denilmektedir. Çalışmada yapılan tasarım vurgusunu yalnızca iç mimarlık alanı içinde değil mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı eğitiminde problem çözme, sorunun çözümüne yönelik teknik tasarım üretme başlıkları ile örtüştüğü kabulü ile değerlendirmek mümkündür.

Aynı çalışmada öğretim elemanı ve öğrencilerin katılımıyla yapılan anket çalışmasında öğrenme, ölçme ve değerlendirme süreçlerinde her iki örneklem grubunun da çoğunlukla yüz yüze yapılacak eğitimi tercih ettiği görülmektedir. Sorun tespitleri arasında yine her iki grupta da çoğunluk, birinci sırada sınıf içi etkileşimin eksikliğine dikkat çekmiş, ikinci sırada ise ölçme değerlendirme süreçlerinin eksikliğine yer vermiştir.

Eğitim süreçleri her düzeyde örgütlü ve kolektif yürütülmesi gereken süreçlerdir. İlk ve orta kademedeki ölçme ve değerlendirme süreçleri yükseköğretime oranla daha kolay sürdürülebilir. Bu düzeylerde sınıf mevcudu, öğretmen sayısı, müfredat gibi unsurlar ölçme değerlendirme süreçlerini kolaylaştırabilir. Ancak yükseköğretim

²² Köse Doğan, R., Doç. Dr. & Onur, G., Arş. Gör.(2020). (sunum). İçmimarlık Eğitiminde Yüz Yüze ve Online Stüdyo Süreçlerinin Karşılaştırması. Konya.

aşamasında öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki ilişkinin katılımı olmadan ölçme ve değerlendirmenin nasıl sağlıklı yapılacağı sorusu cevapsızdır.

4- PANDEMİ SÜRECİNDE ÜNİVERSİTELİ OLMAK

Üniversite eğitimi sadece yükseköğretim olarak ele alınmamalıdır. Eğitim-öğretim süreci, toplumsal karşılığı ile birlikte düşünülmelidir. Tarihsel süreç içerisinde üniversite yaşamı; kendi sosyal çevresini, dayanışma ilişkilerini, bireysel ve kolektif özgürleşmeyi, örgütlü hareket ederek çalışmayı ve kendi mekânını yeniden örgütlemiştir. Bu yüzden üniversiteler salt bilim, meslek, sanat üretim alanı değil, kamusal yaşamın yeniden örgütlendiği yerlerdir. Ortalama bir üniversite öğrencisi ele alındığında üniversite yaşamı, öğrencilik süresi ve daha sonra dâhil olacağı çalışma yaşamı öncesinde yaşadığı, dar, kısıtlı ve tek boyutlu ortamdan çıkmasıdır.

Üniversitede süren yaşam tüm bileşenler için ders/çalışma sürelerinin dışında kurulan ilişkilerin toplamıdır. Bu ilişkiler mesleki, teknik bilgi alışverişi dışında da gelişerek kişiye bir yaşam tecrübesi sunar. Bu tecrübe öğrenci kulüpleri, sosyal faaliyetler, öğrenci değişim programları gibi unsurlarla zenginleşir, gelişir.

AUÖ süreci boyunca öğrenciler ve üniversite bileşenleri bu zenginlikten, bu ilişkiler açısından mahrum kalmıştır. Üniversiteyi pandemi döneminde kazanan bir öğrencinin kampusuna, dersliğine adım atması yaklaşık iki yıl süren bir zaman almıştır. Sürecin uzaması; öz güvenli, gelişmiş, kişilikli mühendis, mimar ve şehir plancısı yetiştirilmesi adına bir kayıp olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte yapılan anket çalışmalarında görülmektedir ki; üniversite öğrencilerinin uzaktan öğretime sempati ile yaklaşmalarının temelleri arasında ekonomik kaygılar büyük yer tutmaktadır. Kırtasiye ve ders araç gereçlerinin temini, kitap, ulaşım, beslenme, barınma gibi ekonomik ağırlıklı sorunların azalması ve ertelenmesi öğrenciler ve

aileleri için bir nefes alanı yaratmıştır. Öğrencilerin hatırı sayılır bir kısımda bu süreç, hem çalışıp hem de okuyarak değerlendirilebilecek ekonomik motivasyon haline gelmiştir.

Aynı süreç üniversitede çalışan meslektaşlarımız, öğretim elemanları için de olumsuz bir tecrübe olarak değerlendirilebilir. Artan ders yüklerine karşı iş gücünün değişmemesi, esnek çalışmanın uzaktan çalışma ile normalleşmesi, akademik çalışmaların yalnızca çevrimiçi derslere indirgenmesi öğretim elemanları için de olumsuz gelişmeler olarak sıralanabilir.

Üniversitenin tüm bileşenleri, zaman ve mekân ortaklığı ile bir bütün bütündür. Uzaktan öğretim ile derslere katılan bir öğrencinin, uzaktan öğretim ile ders/deney/stüdyo/arazi çalışmaları yürüten bir öğretim elemanının üniversiteli olduğunu söylemek mümkün değildir.

5- PROGRAMLARIN UZAKTAN AKREDİTASYON DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışma Grubu'nun temel çalışma alanlarından biri de mühendislik ve mimarlık programlarının akreditasyonlarının pandemi sürecinde nasıl gerçekleştirildiği, akreditasyon süreçlerinin nasıl etkilendiği konularının araştırılması olarak belirlenmişti. Bu kapsamda, yapılan toplantılarına MÜDEK ve MiAK temsilcileri katılarak akreditasyon ve uzaktan akreditasyon süreçleri hakkında sunumlar gerçekleştirmiş, tartışmalara katılarak bilgi paylaşımında bulunmuşlardır.

i. Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK)

“Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK), çeşitli disiplinlerdeki mühendislik eğitim programları için akreditasyon, değerlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yaparak mühendislik eğitiminin kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla faaliyet gösteren bağımsız bir kuruluştur.

MÜDEK, 2002 yılında Türkiye ve KKTC'de mühendislik eğitimi veren fakültelerin dekanlarından oluşan Mühendislik Dekanları Konseyi (MDK) tarafından, bu fakültelerin mühendislik lisans programlarının değerlendirmesi için ayrıntılı bir program düzenlemek ve uygulamak üzere, Mühendislik Değerlendirme Kurulu adı ile bağımsız bir platform olarak kurulmuş, 2003 yılında mühendislik programlarının değerlendirmesine başlamış ve 2007 yılında dernekleşmiştir.

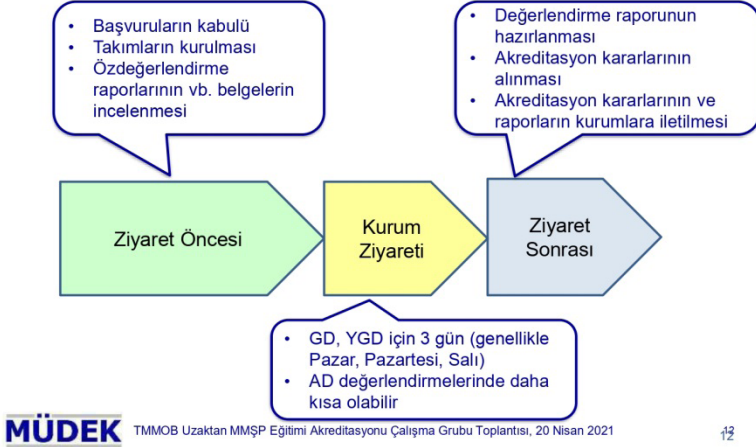
MÜDEK 17 Kasım 2006 tarihinden beri Avrupa Mühendislik Eğitimi Akreditasyon Ağı (ENAAE - European Network for Accreditation of Engineering Education) adlı kuruluşun üyesi ve 15 Haziran 2011 tarihinden beri Washington Accord (WA) imzacısıdır (üyesidir) Mühendislik eğitim programlarının değerlendirilmesi ve akreditasyon kararlarının alınması MÜDEK'in Mühendislik Eğitim Programları Akreditasyon Kurulu (MAK)²³ tarafından yapılmaktadır.²⁴(MÜDEK, 2020)

Pandemi süreci öncesinde MÜDEK'in değerlendirme şablonu, yerinde inceleme, yüz yüze toplantı ve görüşmeler içerirken (Şekil 2), salgının yayılması ile birlikte değerlendirme şablonlarında acil değişikliklere gidilerek, akreditasyon süreçlerinin sekteye uğratılmaması için bir dizi önlem alınmıştır.

²³ MAK, dört üniversite öğretim üyesi, bir TMMOB temsilcisi, bir KalDer temsilcisi, iki sanayi temsilcisi olmak üzere toplam sekiz kişiden oluşur. MAK, program değerlendirmeleri MAK'ın oluşturduğu program değerlendirme takımlarıyla yapılır. (<https://www.mudek.org.tr/tr/mak/makuye-once.shtm> erişim tarihi 6 Şubat 2022).

²⁴ MÜDEK. (18 Nisan 2020) Kısaca MÜDEK. Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği. Erişim tarihi 2 Şubat 2022, <https://www.mudek.org.tr/tr/hak/kisaca.shtm>

Program Değerlendirme Sürecinin Üç Evresi

Şekil 2 MÜDEK'in normal koşullar altında uyguladığı program değerlendirme süreci (Payzın, 2021)²⁵

17 Mart 2020, değerlendirme süreci devam eden 123 program için, süreç durdurularak ertelenmiştir. Bu gelişmenin ardından yeniden değerlendirilen programların akreditasyon süreleri 1 yıl uzatılarak programların yaşayacağı olumsuzluklar giderilmiştir. İlk kez başvuru yapmış bölümler için ise akreditasyon tarihlerinin 1 yıl önceye alınmasına karar verilerek programların hak kaybını önüne geçilmiştir. Ancak akreditasyon süreçlerinde aksaklıkların yaşanmaması için ise programların 2019-2020 yılının verilerinin yer aldığı "Özdeğerlendirme Ek Raporu (ÖDER)" istemiştir.²⁶

²⁵ Payzın, E. (20 Nisan 2021). (sunum). MÜDEK ve Akreditasyon Süreci (Çevrimiçi)

²⁶ A.g.e.

Bu aşamadan sonra genel değerlendirme yapılacak hariç diğer değerlendirmelerin 2020 göz döneminde sanal ziyaret ile yapılabileceği kararı zerine; YÖKAK, ENAEE ve IEA/WA ile yapılan toplantılarda: “ltleri değiştirmemek koşulu ile, pandemi döneminde uzaktan program değerlendirme yapılabilir. Değerlendirmenin nasıl yapılacağı (yerinde/uzaktan/hibrit) programın ve akreditasyonun türüne göre ajansların kararına bırakılması.” kararlarına varılmıştır.²⁷

Yapılan değerlendirmeler evrimii belge inceleme, video konferans görüşmeleri, fotoğraf, video ve gerekli görüldüğünde canlı bağlantılar ile altyapı unsurlarının incelenmesi, uzaktan erişim ile kütüphanelerin incelenmesi ve evrimii takım toplantıları ile gerçekleştirilmiştir.²⁸

“Takım toplantıları”, “görüşmeler ve incelemeler”, “geribildirimler ve çıkış görüşmesi” ve “ziyaret sonrası etkinlikler” üzerinde yapılan değişiklikler ise Şekil 3, 4, 5 ve 6’da gösterilmiştir.

²⁷ A.g.e.

²⁸ MÜDEK. (2020). Uzaktan Program Değerlendirme Kilavuzu. İstanbul; MÜDEK. Erişim tarihi 6 Şubat 2022, [https://www.mudek.org.tr/doc/tr/MUDEK-Uzaktan-Program-Değerlendirme-Kilavuzu-\(1.0-25.08.2020\).pdf](https://www.mudek.org.tr/doc/tr/MUDEK-Uzaktan-Program-Değerlendirme-Kilavuzu-(1.0-25.08.2020).pdf).

Yerinde Kurum Ziyareti - Sanal Kurum Ziyareti: Takım Toplantıları

Takım Toplantısı	Normal değerlendirme: yerinde kurum ziyareti	Uzaktan değerlendirme: Sanal kurum ziyareti
İlk toplantı	0.gün öğlen, otelde	Sanal ziyaret öncesinde, video konferansla
0. gün toplantısı	0.gün akşam otelde	Sanal ziyaret öncesinde, video konferansla
1. Gün toplantısı	1. gün akşam otelde	1. gün, akşam, video konferansla
2. Gün toplantısı	2. gün öğlenden önce, kurumda	2. gün, video konferansla
Çıkış Bildirimi ve PDF hazırlıkları	2.gün öğlen Kurumda	2. gün, uzaktan, e-posta ve video konferans

MÜDEK TMMOB Uzaktan MMŞP Eğitimi Akreditasyonu Çalışma Grubu Toplantısı, 20 Nisan 2021

25

Şekil 3 Uzaktan değerlendirmede Takım Toplantılarının değişimi (Payzın, 2021)²⁹

Yerinde Kurum Ziyareti - Sanal Kurum Ziyareti: Görüşmeler ve İncelemeler

Etkinlik	Normal değerlendirme: yerinde kurum ziyareti	Uzaktan değerlendirme: Sanal kurum ziyareti
Dekan ve BB ile tanışma	0.gün, Kurumda	1. gün video-konferansla
Belge incelemeleri	0.gün, Kurumda	Ziyaret öncesi, elektronik ortamda
Lab. incelemeleri	0.ve 1. gün Kurumda	Ziyaret öncesi, foto/video kaydı+1.gün canlı video
Diğer altyapı incelemeleri:		
Derslikler Güvenlik önlemleri Engelliler için önlemler Kütüphane Sosyal alanlar	0.ve 1. gün, Kurumda	Ziyaret öncesi, foto/video kaydı+1.gün canlı video
Görüşmeler	1.gün kurumda, yüz-yüze	1.gün video konferansla

MÜDEK TMMOB Uzaktan MMŞP Eğitimi Akreditasyonu Çalışma Grubu Toplantısı, 20 Nisan 2021

26

Şekil 4 Uzaktan değerlendirmede Görüşmeler ve İncelemeler'in değişimi (Payzın, 2021)³⁰

²⁹ Payzın, E., a.g.e.

³⁰ Payzın, E., a.g.e.

Yerinde Kurum Ziyareti - Sanal Kurum Ziyareti: Geribildirimler ve Çıkış Görüşmesi

Etkinlik	Normal değerlendirme: yerinde kurum ziyareti	Uzaktan değerlendirme: Sanal kurum ziyareti
Geribildirimler		
Bölüm Başkanına	2. gün, Kurumda	2. gün ya da 3. gün, video konferansla
Dekana	2. gün, Kurumda	2. gün ya da 3. gün, video konferansla
Çıkış Görüşmesi Toplantısı	2. gün, Kurumda	2. gün ya da 3. gün, video konferansla
Çıkış bildirim	E, Z, K okunuyor.	E, Z, K yerine sadece «yetersizlik» deniliyor
PDF (Form 4 ve 5)	Toplantı sonunda Dekana veriliyor	Toplantıdan 7 gün sonra Dekana gönderiliyor

MÜDEK TMMOB Uzaktan MMSP Eğitimi Akreditasyonu Çalışma Grubu Toplantısı, 20 Nisan 2021

27

Şekil 5 Uzaktan değerlendirmede Geribildirimler ve Çıkış Görüşmesi'nin değişimi (Payzın, 2021)

Yerinde Kurum Ziyareti - Sanal Kurum Ziyareti: Ziyaret Sonrası Etkinlikler

Etkinlik	Normal değerlendirme: yerinde kurum ziyareti	Uzaktan değerlendirme: Sanal kurum ziyareti
PDF'leri hazırlanması	Ziyaretin 2.günü, Çıkış Görüşmesi öncesinde	Çıkış Görüşmesi (ÇG)+2 gün (E, Z, K belirtilmiş)
PDR'lerin TB'ye iletilmesi	ÇG+7 gün	ÇG+6 gün
ÖD Raporunun TB'ye iletilmesi	ÇG+7 gün	ÇG+2 gün
PDF'lerin Dekana iletilmesi	ÇG Toplantısı sonunda, elden	ÇG+7 gün, e-posta ile
Kurumun 30-gün yanıtı	ÇG+30 gün	ÇG+30 gün
Taslak Değerlendirme Raporu	ÇG+60 gün	ÇG+60 Gün

MÜDEK TMMOB Uzaktan MMSP Eğitimi Akreditasyonu Çalışma Grubu Toplantısı, 20 Nisan 2021

28

Şekil 6 Uzaktan değerlendirmede Ziyaret Sonrası Etkinliklerin değişimi (Payzın, 2021)³¹

³¹ Payzın, E., a.g.e.

MÜDEK, uzaktan değerlendirme sistemi ile 2020 güz döneminde 11 Değerlendirme Takımı ile 47, 2021 bahar döneminde 20 Değerlendirme Takımı ile 77 program değerlendirmesi gerçekleştirmiştir.

Bu değerlendirmelerden sonra MÜDEK, uzaktan değerlendirme sisteminin olumlu değerlendirilebileceğini aktarmaktadır. Uzaktan değerlendirmenin, birden fazla program değerlendirilmesinde ortaya çıkan zorlukların ve kalabalık toplantıların verimsizleşmesinin önüne geçilemediği, bu sistemin daha yorucu ve karmaşık olduğunu ise geribildirim olarak açıklamaktadır. Bu sürecin iyi bir planlama ve ön hazırlık ile gerçekleştirilmesi gerektiğini ve normal değerlendirme dönemlerinde de bu uygulamanın sanal belge incelemeleri ile çıkış görüşmesi sonrasında yetersizlik seviyelerinin açıklanmayıp ziyaret sonrasında kuruma iletilmesi öğelerinin kullanılabilirliğini vurgulamaktadır.

ii. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği (MiAK)

*“Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği (MiAK), 10.09.2019 tarihi itibarıyla kurulmuştur. 2006-2019 tarihleri arasında “Mimarlık Akreditasyon Kurulu” adıyla TMMOB Mimarlar Odası ile iş birliği içinde faaliyetlerini yürütmüş olan 2019 itibarıyla Dernek çatısı altında bağımsız yapısına kavuşmuştur. MiAK’ın temel amacı, mimarlık eğitimi programları için akreditasyon, dış kalite değerlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yaparak mimarlık eğitiminin kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmaktır. Böylece, mimarlık hizmetlerinin niteliğini artırarak toplumsal gönencin, doğal ve yapılı çevrenin kalitesinin geliştirilmesini amaçlar.”*³²

³² MiAK. Kısaca MiAK. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği. Erişim tarihi 6 Şubat 2022, http://MiAK.org/?p=sayfalar&sayfa_id=37.

Pandemi süreci öncesinde MiAK'ın değerlendirme şablonu, yerinde inceleme, yüz yüze toplantı ve görüşmeler içerirken; pandemi döneminde şablonun akreditasyon başvurusu ve ziyaret öncesi çalışmaların ardından kurum ziyareti hazırlıkları, kurum ziyareti, kurum ziyareti sonrası çalışmalar ile devam etmesi öngörülmüştür.

17 Kasım 2021³³ tarihinde Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi YÖKAK tarafından yenilenmeden önce MiAK, uzaktan değerlendirme süreçleri için hazırlıklarını tamamlamış ve “MiAK-MAK Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu”³⁴ yayınlamıştır. Bu kılavuz ile birlikte değerlendirme şablonlarında acil değişikliklere gidilerek, akreditasyon süreçlerinin sekteye uğratılmaması için bir dizi önlem alınmıştır. Kılavuzda “*Bu kılavuzda ortaya konan uzaktan değerlendirme yöntemleri COVID-19 pandemisi sonucu ortaya çıkan Acil Uzaktan Öğrenim koşulları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Mücbir sebeplere bağlı olarak, yerinde ziyaretin mümkün olmadığı diğer durumlarda da uygulanabilir.*”³⁵ (MiAK, 2021) denilmektedir.

MiAK tarafından uzaktan değerlendirme süreci; sanal kurum ziyareti öncesi hazırlıklar, sanal kurum ziyareti etkinlikleri, sanal kurum ziyareti sonrası çalışmalar olarak üç evrede tanımlanmıştır. Bu değerlendirme sisteminde “*Covid-19 pandemisi nedeniyle yerinde (yüz yüze) ziyaret gerçekleştirilemeyerek değerlendirmesi ertelenen programların 2019 - 2020 ve 2020-2021 değerlendirme dönemlerinde MiAK'a ilettikleri Özdeğerlendirme Raporu'nun tamamlayıcısı niteliğindedir.*” denilerek sürecin sekteye uğratılmaması için “Özdeğerlendirme Ek Raporu” hazırlanmış, çalışmalar bu rapor ile birlikte sürdürülmüştür.

³³ Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği. (2021). Erişim tarihi 6 Şubat 2022, http://MiAK.org/page_file/719e7d2990bde8812466605765984a63_MiAK_Kalite_Tescil_Belgeleri.pdf.

³⁴ MiAK. (2020). MiAK-MAK Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği . Erişim tarihi 6 Şubat 2022, http://www.MiAK.org/?p=sayfalar&sayfa_id=87.

³⁵ A.g.e.

iii. Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (ZİDEK)

“Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve akreditasyon Derneği (ZİDEK), çeşitli disiplinlerdeki Ziraat Fakülteleri eğitim programları için akreditasyon, değerlendirme ve bilgilendirme çalışmaları yaparak Ziraat Mühendisliği eğitiminin kalitesinin yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla 2011 yılında kurulmuştur.”³⁶

“ZİDEK, YÖKAK tarafından 8 Temmuz 2020 tarihinden itibaren Kalite Değerlendirme ve Tescil Belgesi verilerek yetkilendirilmiştir ve Ziraat Fakülteleri lisans programlarını 2021-2022 değerlendirme dönemlerinde I. Başvuru dönemi olan 1-31 Ocak 2021 tarihlerinde başvuran programların değerlendirme ve akreditasyon süreçlerini işletmeye başlamıştır. ZİDEK Yönetim Kurulunun 03.05.2021 tarih ve 2021/5 sayılı toplantısında II. Başvuru dönemi olan 1-31 Mayıs 2021 tarihlerinde COVID-19 salgını sebebiyle başvuru alınmamasına karar verilmiştir.”³⁷

Pandemi öncesinde başlatılan değerlendirme çalışmaları hakkında *“2021-2022 I. Başvuru dönemi olan 1-31 Ocak 2021 tarihlerinde 24 lisans program ilk kez genel değerlendirme başvurusunda bulunmuştur.”³⁸* denilmektedir.

Değerlendirme çalışmaları hakkında *“ZİDEK program değerlendirme çalışmaları, Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Akreditasyon Kurulu'nun (ZAK) oluşturduğu değerlendirme takımları tarafından ve ZİDEK'in yayımlamış olduğu değerlendirme ölçütlerine göre yapılır. Bu ölçütler, Ziraat Fakülteleri eğitim programlarından herhangi birinin*

³⁶ ZİDEK. Kısaca ZİDEK. Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (ZİDEK) Erişim tarihi 28 Şubat 2022, <https://zidek.org.tr/kisaca-zidek/>

³⁷ A.g.e.

³⁸ ZİDEK. (29 Kasım 2021). ZİDEK Akreditasyon çalışmaları. ZİDEK. Erişim tarihi 28 Şubat 2022 <https://zidek.org.tr/akreditasyon-calismalari/>

akreditasyon için sağlaması gereken minimum koşulları belirler.”³⁹ denilmektedir.

ZİDEK program değerlendirme sürecinin salgın ile birlikte sürdürülemez olması durumunda kullanılmak üzere hazırladığı “Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu” ile “...değerlendirme sürecinin bir parçası olan kurum ziyaretinin COVID-19 pandemisi nedeni ile kılavuzda tanımlanan biçimde, yerinde ve yüz yüze yapılmaya olanağı kalmamıştır. Bu nedenle bu kılavuzda açıklanan uzaktan değerlendirme yöntemleri temel olarak COVID-19 pandemisi döneminin kısıtlamaları düşünülerek hazırlanmıştır. Ancak, bu belgede belirtilen uygulamalar, başka mücbir sebep durumlarında da gerekli uyarlamalar yapılarak kullanılabilir.”⁴⁰ tespitini gerçekleştirmiştir.

Pandemi öncesinde ZİDEK’in değerlendirme şablonu, yerinde inceleme, yüz yüze toplantı ve görüşmeler içerirken; salgın ile birlikte şablonun akreditasyon başvurusu ve ziyaret öncesi çalışmaların ardından kurum ziyareti hazırlıkları, kurum ziyareti, kurum ziyareti sonrası çalışmalar ile devam etmesi öngörülmüştür. Ancak başvuru yoğunluğu ve salgının seyri göz önüne alınarak değerlendirmeler yerinde gerçekleştirilmiştir.

6- SONUÇ VE ÖNERİLER

Acil Uzaktan Öğretim, dünyada salgının seyri sebebiyle zaruri olarak gündeme gelmiştir. Yükseköğrenim, bu süreç boyunca kısıtlı olanaklar içerisinde sürdürülmeye çalışılırken, öğrenme çıktılarında eksiklikler olacağı göz önüne alınmıştır. Bu sürecin mevcut koşullar içerisinde öğrenci ve öğretim elemanına fırsat eşitliği sağlamasını beklemek mümkün değildir. AUÖ süreci örgütlenirken üniversite bileşenlerinin pandemi öncesi çalışma rutinleri göz önüne alınarak, öğretimin ekran başında sürdürülebilmesi hedeflenmiş gibi görünmektedir.

³⁹ A.g.e.

⁴⁰ ZİDEK. (31 Mayıs 2021). Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu. ZİDEK. Erişim tarihi 28 Şubat 2022 <https://zidek.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/ZİDEK-Uzaktan-Program-Degerlendirme-Kilavuzu-31.05.2021-DIGS.pdf>

Sürecin bir sorunlar ve eşitsizlikler bütünü olduğu belirtmek, bu aşamada yanlış olmayacaktır. Çünkü konunun en başına uzandığımızda YÖK ve üniversitelerin bu konudaki hazırlıklarında bile bir sorunlar dizisi görülmektedir. Uzaktan öğretim için ayrılan finansal kaynak ve işgücü kaynağı, bu konudaki akademik hazırlıkların düzeyi değişkenlik göstermekte, bu süreçte YÖK aldığı kararlar ile üniversiteleri birer tekil kurum olarak yalnız başına bırakmaktadır.

Bu süreç içerisinde öğrenim faaliyetlerine katılmış gelecekteki genç meslektaşlarımız ve bu süreçte verdiği dersler ile mezun olmuş genç meslektaşlarımızın, hayatlarını sürdürmek için kullanacakları tedrisatta yaşayacakları sorunların çözülmemiş olması kaygı uyandırıcıdır. Özellikle uygulamaya yönelik eksikliklerin bir kısmının çalışma yaşamında karşılaşılmamasının mümkün olamayacağı, ancak bir bütün olarak teknik faaliyetlerin sürdürülmesinde bir unsur olduğu gerçeği önümüzde durmaktadır.

Başta YÖK olmak üzere, yükseköğretim kurumları öğrencilerin zorunlu olarak karşılaştıkları bu eksiklikleri gidermek için bir çözüm üretmemişlerdir. Bazı üniversitelerde bu yönde iyi niyetli arayışlar olsa da çözüme kavuşturulamadığı ve geri dönüşün gerçekleştirilemediği bir gerçektir.

Acil uzaktan öğretim dönemi hem öğrenci hem de öğretim elemanı için örgün öğretim döneminden daha yorucu, güç ve öğrenme çıktıları eksik olarak gerçekleşmiştir. Öğrencilerin ve akademisyenlerin bu sorunlu süreç içerisinde tüm günlerini ekran başında geçirmek zorunda oldukları, sosyal yaşamlarının kopukluklarla geliştiği, öğrenme ve öğretme yetilerinde azalmalar gerçekleştiği çalışma grubu toplantılarına katkı sağlayan tüm bileşenler tarafından önemle vurgulanmıştır.

Akademik çalışma, doğası gereği kendini besleyen bir yaşam alanı, kendine ait ilişki ve dayanışma ağına ihtiyaç duymaktadır. Acil durumlar da dâhil olmak üzere, bu unsurların eksik kalması,

çalışmanın niteliğine gölge düşürmektedir. Bu durum en çok öğretim elemanlarını zor durumda bırakmaktadır.

YÖK ve üniversiteler tarafından giderilmesi gereken öğretim sorunlarının yanında, ulaştırma sorunları da sürecin sağlıklı işletilmesinde olumsuz bir değişken olmuştur. İnternet altyapısı nüfus dağılımı göz önüne alındığında bile yetersizken, teknolojiye erişimin maliyeti ücretli çalışanlar için karşılanamaz durumdayken uzaktan öğretim uygulamalarının başarılı olarak sürdürülebilmesi imkân dâhilinde değildir.

Tüm bu olumsuzluklara karşın, acil ibaresi kenara bırakıldığında, uzaktan öğretimin destekleyici olarak çok iyi bir uygulama olacağı değerlendirilebilir. Çünkü ekran başında ders anlatma/dinleme faaliyetine indirgenmemiş uzaktan öğrenme, çeşitli uygulamalar ile pekiştirici, sorgulama yeteneği kazandırıcı bir görev üstlenebilecektir. Çevrimiçi erişime açılan bilgi ve belgelerin niteliği geliştikçe uzaktan öğrenme fonksiyonu yükseköğretim için gelişecektir.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği; mühendislik, mimarlık ve planlamanın temel bilimlerin doğal süreçlere uygulanması ile insanlık yararını hedefleyen bir meslek olup, eğitiminde teorik derslerin, uygulama ve laboratuvar çalışmalarının bire bir etkileşimli olarak yapılması gerektiğini savunur. Yüz yüze eğitimin, hiçbir öğretim yönetimi ile ikame edilemez. Ancak destekleyici bir öğretim faaliyeti olarak, uzaktan öğretimin geliştirilmesi, öğrenme süreçlerine katkı sağlaması amacıyla desteklenmelidir.

Yaşanan acil durumlar ve hızlı teknolojik gelişim, eğitim alanında da sürekli öğrenimi zorunlu kılmaktadır. Uygulanan eğitim teknolojisi, üretim ve istihdam politikaları nedeniyle meslektaşlarımızın karşılaştığı sorunlar uzaktan öğretim ile mezun olan meslektaşlarımızın karşısına artarak çıkabilecek, bu da kısa bir süre içerisinde mesleki bozulmanın başlamasına neden olabilecektir. Bu durumun önüne geçilmesi yükseköğretim kurumlarının ilk sıradaki görevlerinden olmalıdır.

Mühendislik, mimarlık, şehir planlama eğitiminin yönlendirilmesi ve güncelleştirilmesi TMMOB'nin görevlerinden biridir. TMMOB ve bağlı odaları, meslektaşların teknik bilgi ve sosyal yaşamı dayanışma ilişkileri ile paylaştığı kuruluşlardır. Bu yüzden TMMOB ve bağlı odaları zaman ve mekan kısıtlaması olmaksızın ulaşılabilecek öğrenme merkezleri oluşturarak meslektaşlarımızın ve gelecekteki meslektaşlarımızın öğrenme süreçlerine katkıda bulunmak için çaba gösterecektir.

KAYNAKÇA

Demirer, V. (2020). Uzaktan Eğitim Yöntem, Model ve Yaklaşımlar [sunum]. Süleyman Demirel Üniversitesi. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 <https://kalite.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/459/files/uzaktan-egitim-yontem-model-ve-yaklasimlar-bilgilendirme-sunumu-29-07-2020-15012021.pdf>

Udas, K., Partridge, H., & Stagg, A. 2016. 16. Open Education Practice at the University of Southern Queensland. In Blessinger, P., & Bliss, T. (Eds.), *Open Education : International Perspectives in Higher Education*. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 Open Book Publishers. Tiré de <http://books.openedition.org/obp/3592>

Yükseköğretim Kurulu. (2020a). (Rap.). *Yükseköğretim Kurumları 2020 Yılı Uzaktan/Karma Eğitim Faaliyetleri Kalite Güvencesi Durum Raporu*. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 https://api.yokak.gov.tr/Storage/AnnouncementFiles/18-03-2021/192/Uzaktan%20egitimde%20kalite%20guvencesi%20raporu_v6.pdf

Akkoyunlu, B., & Bardakçı, S. (2020). *Pandemi Döneminde Uzaktan Eğitim*. Erişim tarihi 15 Kasım 2021 <https://portal.yokak.gov.tr/makale/pandemi-doneminde-uzaktan-egitim/#gecici-bir-cozum-olarak-acil-uzaktan-ogretim-emergency-remote-teaching-auo-ert>.

Yükseköğretim Kurulu, <https://www.yok.gov.tr/> (2020b). Erişim tarihi 2 Mart 2022 https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Uzaktan_ogretim/yuksekokretim_kurumlarında_uzaktan_ogretim_iliskin_usul_ve_esaslar.pdf

Suiçmez, B. R., & Küçük, İ. (2017). (rap.). (E. Şahiner, Ed.)*Türkiye'de Mühendislik Mimarlık Şehir Planlama Eğitiminin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durum Analizi*. Ankara, Ankara: TMMOB.

Yükseköğretim Kurulu. (2020). *Küresel Salgında Yeni Normalleşme* Erişim tarihi 9 Kasım 2021. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/kuresel-salginda-yeni-normallesme-sureci-2020.pdf>. Ankara

Akkoyunlu, B. & Bardakçı, S. (7 Temmuz 2020). *Yükseköğretimde Uzaktan Eğitim ve Kalite Güvence Sistemi*. Erişim tarihi 9 Kasım 2021, <https://portal.yok.gov.tr/makale/uzaktan-egitim-ve-kalite-guvence-sistemi/>.

Boğaziçi Direnişi Kronolojisi. sivilalanarastirmalari.org. (2021). Erişim tarihi 27 Ocak 2022, <https://sivilalanarastirmalari.org.tr/kronoloji/>

Suiçmez, B. R. (2006). *Türkiye'de Mühendislik Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*. TMMOB ve MÜHENDİSLİK EĞİTİMİ (s. 17–51). Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.

Kelley, T. R., & Knowles, J. G. (2016). A conceptual framework for integrated STEM Education - International Journal of STEM Education. SpringerOpen. Erişim tarihi 31 Ocak 2022, <https://stemeducationjournal.springeropen.com/articles/10.1186/s40594-016-0046-z>

TMMOB Şehir Plancıları Odası. (2019). (rap). Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinde İstihdam, Akademik Kadro, Öğrenci Kapasiteleri, Fiziki Altyapı ve Donanım Olanakları. Ankara.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. (6 Nisan 2016). TMMOB Mühendislik, Mimarlık ve Şehir Plancılığı Staj Yasası Taslağı. Erişim tarihi 1 Şubat 2022, <http://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-muhendislik-mimarlik-ve-sehir-planciligi-staj-yasasi-taslagi>

Koronavirüs (Covid-19) Bilgilendirme Notu: 1. (13 Mart 2020). <https://covid19.yok.gov.tr/>. Erişim tarihi 1 Şubat 2022, <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/02-coronavirus-bilgilendirme-notu-1.pdf>.

Ölçme ve Değerlendirme Etkinlikleri. Hacettepe Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (HUZEM). Erişim tarihi 1 Şubat 2022, <http://www.huzem.hacettepe.edu.tr/sablon2021/olcmeDegerlendirme.php>

Köse Doğan, R., Doç. Dr. & Onur, G., Arş. Gör.(2020). (sunum). İçmimarlık Eğitiminde Yüz Yüze ve Online Stüdyo Süreçlerinin Karşılaştırması. Konya.

MÜDEK. (18 Nisan 2020) Kısaca MÜDEK. Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği. Erişim tarihi 2 Şubat 2022, <https://www.mudek.org.tr/tr/hak/kisaca.shtm>

MÜDEK. (2020). Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu. İstanbul; MÜDEK. Erişim tarihi 6 Şubat 2022, [https://www.mudek.org.tr/doc/tr/MUDEK-Uzaktan_Program_Degerlendirme_Kilavuzu_\(1.0-25.08.2020\).pdf](https://www.mudek.org.tr/doc/tr/MUDEK-Uzaktan_Program_Degerlendirme_Kilavuzu_(1.0-25.08.2020).pdf).

MiAK. Kısaca MiAK. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği. Erişim tarihi 6 Şubat 2022, http://MiAK.org/?p=sayfalar&sayfa_id=37.

Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği. (2021). Erişim tarihi 6 Şubat 2022, http://MiAK.org/page_file/719e7d2990bde8812466605765984a63_MiAK_Kalite_Tescil_Belgeleri.pdf.

MiAK. (2020). MiAK-MAK Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu. Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği . Erişim tarihi 6 Şubat 2022, http://www.MiAK.org/?p=sayfalar&sayfa_id=87.

ZİDEK. Kısaca ZİDEK. Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (ZİDEK) Erişim tarihi 28 şubat 2022, <https://zidek.org.tr/kisaca-zidek/>

ZİDEK. (29 Kasım 2021). ZİDEK Akreditasyon alışmaları. ZİDEK. Erişim tarihi 28 şubat 2022 <https://zidek.org.tr/akreditasyon-calismalari/>

ZİDEK. (31 Mayıs 2021). Uzaktan Program Değerlendirme Kılavuzu. ZİDEK. Erişim tarihi 28 şubat 2022 <https://zidek.org.tr/wp-content/uploads/2021/05/ZİDEK-Uzaktan-Program-Degerlendirme-Kilavuzu-31.05.2021-DIGS.pdf>